

Προφορικός και Γραπτός λόγος

Ορισμός: ο λόγος γενικά είναι η διανοητική ικανότητα του ανθρώπου να σχηματίζει και να εκφράζει τις σκέψεις του με την ομιλία. Ο λόγος διακρίνεται σε α) προφορικό, ο οποίος προηγείται, γιατί πρώτα ο άνθρωπος χρησιμοποίησε την ομιλία και β) γραπτό, που ακολούθησε, γιατί κατόπιν αισθάνθηκε την ανάγκη (ο άνθρωπος) να απεικονίσει την ομιλία του με σύμβολα (γράμματα).

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Χαρακτηρίζεται από αυθορμητισμό και ζωντάνια.
2. Ικανοποιεί τρέχουσες ανάγκες της καθημερινής ζωής.
3. Μεταδίδει τα μηνύματα με αμεσότητα και φυσικότητα.
4. Παραστατικότητα -αποτελεσματικότητα με τη χρήση εξωγλωσσικών στοιχείων (χειρονομίες, έκφραση προσώπου, βλέμμα) και παραγλωσσικών στοιχείων (επιτονισμός, παύσεις, προφορά, ένταση φωνής)
5. Είναι προνόμιο όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας, μορφωτικού επιπέδου.
6. Απλότητα - χρήση παρατακτικής σύνδεσης ή ασύνδετου σχήματος.
7. Προηγείται του γραπτού ιστορικά και βιολογικά.
8. Ευνοεί την φιλική προσέγγιση και την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων.
9. Καλλιεργεί την κριτική σκέψη και τον προβληματισμό μέσω του διαλόγου.
10. Εξελίσσεται – εκφράζει τις εκάστοτε ανθρώπινες ανάγκες και αντιλήψεις.
11. Η ασάφεια εξαιτίας της πολυσημίας των λέξεων αποκαθίσταται με άμεσες διευκρινίσεις.
12. Είναι αμφίδρομος.
13. Παρέχεται η δυνατότητα αλλαγής ή βελτίωσης των λεγομένων του ομιλητή.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Είναι εφήμερος. (ἔπεα πτερόεντα, *verba volant*= τα λόγια πετάνε/χάνονται, ξεχνιούνται)
- 2.Χαρακτηρίζεται από προχειρότητα στην έκφραση, ελλειπτικότητα, επαναλήψεις, παύσεις, κενά, ασυνταξίες, καθώς είναι απροσχεδιάστος.
3. Είναι πιο αναλυτικός και λιγότερο ακριβής.
4. Χρησιμοποιούνται πολλές λέξεις ασαφούς σημασίας.
5. Δεν έχει επαρκώς επεξεργασμένο λεξιλόγιο και δεν διασφαλίζει την ορθή μεταφορά και πρόσληψη του μηνύματος από το δέκτη στον πομπό.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ (*scripta manent*=τα γραπτά μένουν)

1. Επιμελημένη σύνταξη, διατύπωση, φροντισμένο λεξιλόγιο, καθώς είναι προσχεδιασμένος και επιτρέπει τον έλεγχο.
2. Περιλαμβάνει ολοκληρωμένες προτάσεις και φράσεις.
3. Σαφήνεια, πυκνότητα νοημάτων, ακρίβεια στη έκφραση, προσεκτική επιλογή κατάλληλων λέξεων.
4. Ποικιλία - ύπαρξη μεγάλου αριθμού συνδετικών - μεταβατικών λέξεων.
5. Χρήση υποτακτικής σύνταξης - μακροπερίοδος λόγος = εκφράζονται σύνθετα νοήματα.
6. Προτίμηση παθητικής σύνταξης.
7. Δυνατότητα να παραμένει αναλλοίωτος στο χρόνο.
8. Διάσωση πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω του γραπτού λόγου.
9. Διευκολύνει την ανάπτυξη των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών και γενικότερα του πολιτισμού.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο από μορφωμένα - καλλιεργημένα άτομα.
- 2.Χαρακτηρίζεται από έλλειψη αυθορμητισμού, τυπικότητα, υποκριτικότητα, απόκρυψη ζωντανών χαρακτηριστικών του λόγου, καθώς ο πομπός απευθύνεται σε δέκτη απόντα.
3. Δεν μπορούν να αποδοθούν τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά στοιχεία.
4. Είναι πολυσήμαντος - δημιουργεί κάποιες φορές προβλήματα επικοινωνίας.
5. Αντιπροσωπεύει παλαιότερες γλωσσικές μορφές - δεν ακολουθεί τις εξελίξεις της γλώσσας, δεν ανταποκρίνεται πάντα στις σύγχρονες ανάγκες και απαιτήσεις.

6. Χρειάζεται χρόνο και λογική διεργασία.
7. Στερείται φυσικότητας - είναι απόμακρος από τους ρυθμούς της καθημερινής ζωής.
8. Στερεί την άμεση ανατροφοδότηση από τις αντιδράσεις του κοινού, καθώς δεν επικοινωνεί άμεσα.

Η προτεραιότητα του προφορικού λόγου : η σύγχρονη γλωσσολογία δίνει προτεραιότητα στον προφορικό λόγο έναντι του γραπτού, γιατί :

1. ο άνθρωπος πρώτα μαθαίνει να μιλά και ύστερα να γράφει, αν το μάθει αυτό ποτέ.
2. σχεδόν όλοι οι άνθρωποι μιλάνε περισσότερο απ' όσο γράφουν ή διαβάζουν.
3. συνήθως τα θέματα που συζητούνται στον προφορικό λόγο είναι πολύ πιο ποικίλα απ' ό,τι στο γραπτό.
4. η γραφή είναι μια σχετικά πρόσφατη εφεύρεση: έχει ιστορία λίγων χιλιάδων ετών, και αυτό σε ελάχιστες περιοχές του κόσμου, όπως η Αίγυπτος, η Μεσοποταμία, η Ελλάδα ή η Κίνα· ενώ ο άνθρωπος διαθέτει γλώσσα εδώ και πενήντα χιλιάδες χρόνια τουλάχιστον.
5. υπάρχουν ακόμη και σήμερα ομάδες αναλφάβητων ή και γλωσσικές κοινότητες χωρίς καθόλου γραφή.
6. στα πιο εξελιγμένα συστήματα η γραφή προσπαθεί να αποδώσει, έστω και με ατέλειες, την προφορά, τα γνωρίσματα της ομιλίας· δηλαδή η πρώτη στηρίζεται στη δεύτερη.
7. ο προφορικός λόγος διαθέτει αμεσότητα και δυνατότητα να αυτορυθμίζεται, πλεονέκτημα που δεν διαθέτει ο γραπτός λόγος.

Η προσφορά του γραπτού λόγου:

1. αποτελεί σημείο αναφοράς και σταθμό στην ανάπτυξη του πολιτισμού· διακρίνει την ιστορική από την προϊστορική περίοδο του ανθρώπου.
2. διασώζει το λόγο για πάντα, αν συντρέχουν και οι κατάλληλες συνθήκες, και τον κάνει προσιτό και στα πιο απομακρυσμένα μέρη της γης.
3. συντηρεί την ιστορική μνήμη και γίνεται απαραίτητη προϋπόθεση για τη διάσωση και τη μετάδοση του ανθρώπινου πολιτισμού.
4. είναι φορέας των πιο σύνθετων μορφών επικοινωνίας, όπως η λογοτεχνία, η επιστήμη, η διοίκηση.
5. αποτυπώνει τους νόμους, τους καθιστά γνωστούς σε όλους και συμβάλλει στον εκδημοκρατισμό.
6. αποθηκεύει γνώσεις, βοηθά στην ανάπτυξη των επιστημών και επιταχύνει έτσι την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινότητας.

Τα προβλήματα που προκύπτουν από τη δυσκαμψία του γραπτού λόγου: ο γραπτός λόγος, αν και ιδιαίτερα σημαντικός, δεν έχει την ευελιξία του προφορικού λόγου. Υπάρχουν βέβαια κείμενα που αντέχουν στο χρόνο και επηρεάζουν τις επόμενες γενιές. Ωστόσο :

1. δεν βοηθά στη γρήγορη εξέλιξη της γλώσσας.
2. δεν ακολουθεί άμεσα την εξέλιξη του προφορικού λόγου· οι αλλαγές είναι πιο αργές και λιγότερο έντονες.
3. παρουσιάζεται το φαινόμενο της διγλωσσίας: αλλιώς μιλάμε και αλλιώς γράφουμε· το φαινόμενο αυτό δημιούργησε στη χώρα μας έντονο και σοβαρό γλωσσικό ζήτημα που εκφράστηκε με το κίνημα του Δημοτικισμού από τα τέλη του 19ου αι. μέχρι και το 1976, οπότε και καθιερώθηκε ως επίσημη γλώσσα του ελληνικού κράτους η δημοτική.

Το κίνημα του δημοτικισμού

Ορισμός: ήταν η προσπάθεια για την επικράτηση της δημοτικής γλώσσας που μιλούσε ο ελληνικός λαός.

Χρονικό πλαίσιο: το κίνημα αυτό ξεκίνησε μετά το 1888, όταν ο σημαντικός Έλληνας γλωσσολόγος Γιάννης Ψυχάρης στο έργο του «το Ταξίδι μου» υποστήριξε σθεναρά την ανάγκη υιοθέτησης από το ελληνικό κράτος της δημοτικής γλώσσας ως επίσημης γλώσσας της κρατικής διοίκησης και της εκπαίδευσης. Οριστική λύση δόθηκε το 1976, όταν ο τότε υπουργός Παιδείας, Γεώργιος Ράλλης, καθιέρωσε με νόμο τη δημοτική ως επίσημη γλώσσα της Ελλάδας.

Φορείς του δημοτικισμού: πολλοί σπουδαίοι Έλληνες πνευματικοί άνθρωποι υποστήριξαν την καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας ως απαραίτητη προϋπόθεση για την εκπαιδευτική αναγέννηση της Ελλάδας. Οι

πιο σημαντικοί απ' αυτούς ήταν ο ποιητής Κωστής Παλαμάς, οι εκπαιδευτικοί Αλέξανδρος Δελμούζος, Δημήτρης Γληνός, Μανόλης Τριανταφυλλίδης και πολλοί άλλοι.

Μορφή του γλωσσικού ζητήματος: μετά την δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους (1830) στην Ελλάδα χρησιμοποιούνταν δύο μορφές της ελληνικής γλώσσας: η δημοτική, η ζωντανή γλώσσα του προφορικού λόγου που μιλούσε ο λαός, και η καθαρεύουσα, μια τεχνητή μορφή γλώσσας που έμοιαζε με την αρχαία ελληνική. Η καθαρεύουσα χρησιμοποιούνταν ως η επίσημη γλώσσα του ελληνικού κράτους και είχε επιβληθεί και στην εκπαίδευση, δημιουργώντας με τη δυσκολία της σοβαρά προβλήματα στην μόρφωση των Ελληνόπουλων.

Απόψεις: επικρατούσαν, όπως ήταν φυσικό, δύο απόψεις:

α) πολλοί μορφωμένοι πίστευαν ότι, ως απόγονοι των ένδοξων για τον πολιτισμό τους αρχαίων προγόνων τους, έπρεπε να χρησιμοποιούν την καθαρεύουσα, θεωρώντας ότι μόνο αυτή θα μπορούσε να είναι ουσιαστικό όργανο μόρφωσης και χαρακτηρίζοντας τη δημοτική, τη γλώσσα του λαού, «χυδαία» ή «μαλλιάρη».

β) από την άλλη, οι υποστηρικτές του δημοτικισμού πίστευαν ότι η δημοτική είναι η φυσική γλώσσα των Ελλήνων, που μπορεί να γίνει η επίσημη γλώσσα του κράτους και της εκπαίδευσης.